

som historieforskningen vanskeligt kan komme uden om. Det maa blive en opgave for fremtidige Christiern II.-forskere at prøve hans diagnose i enkeltheder, helst i samraad med kyndige psykiatere.

C. O. Boggild-Andersen.

Man har hidtil manglet en monografisk behandling af Karl V.s forhold til de nordiske riger. Den af magister Paul-Erik Hansen udsendte bog *Kejser Karl V og det skandinaviske Norden 1523—44* (Kbh. 1943, 247 Sider) afhjælper ikke dette savn. Den fordel, det skulde være at faa stoffet behandlet i sammenhæng, ophæves ganske af forfatterens alt for ihærdige bestræbelser for at give den europæiske baggrund. I det uendelige brydes fremstillingen af en ganske diletantisk og helt annalistisk opremsning af datoer for begivenheder paa det europæiske krigsteater etc., der staar i skærende kontrast til Karl Brandis nyligt publicerede bog om Karl V (anm. af prof. Fabricius 10 R. VI, 345—51). Brandis værk figurerer ganske vist i litteraturfortegnelsen, men har ikke sat sig synlige spor i fremstillingen. Magister Paul-Erik Hansen kunde ellers af denne fremragende historiker have lært, hvorledes man former en fremstilling plastisk, saaledes at det for æmnet væsentlige træder frem uden at tynges af ligegyldige detaljer. Han kunde ogsaa af Brandi have lært, at Karl V ikke saa meget var Tysker som europæisk kosmopolit, født og opdraget i Nederlandene og af vilje og nødvendighed Spanier. Man kan hos magister Paul-Erik Hansen finde en saadan misvisende vending, at Karl V efter freden i Cambray 1529 og den paafølgende kejserkroning i Bologna i foråret 1530 *vendte hjem* til Tyskland (S. 103). Karl V.s imperialisme var, saaledes som det saa stærkt er understreget af Brandi, universel ikke tysk.

I en dynastisk politik fandt kejseren et af hovedmidlerne til at fremme sin universelle imperialisme, og i hans nære slægtskab med det fordrevne kongehus maa derfor den ganske reale baggrund for Frederik I.s og de danske og holstenske-raaders frygt for kejserens reaktion overfor kongeskiftet søges. Deres bestræbelser for at vinde officiel anerkendelse for det nye kongehus skyldtes ikke, som magister Paul-Erik Hansen mener, en mystisk frygt for kejseren (S. 114), og det er fantasterier, der intet har med den historiske virkelighed at gøre, naar han i forbindelse med en omtale af stridsskrifterne mod Christian II skriver: »Man var i Danmark endnu ikke vokset fra at søge bekræftelse paa visse livsvigtige handlinger i dansk politisk liv, og den middelalderlige forestilling om den kejserlige almagt frembragte denne appel til

kejseren» (S. 60). Stridsskrifterne var ikke blot beregnede for »een eneste mand — kejser Karl V«¹. De var i lige saa høj grad bestemte for de tyske territoriale fyrster, som et led i bestræbelserne for at skaffe det ny kongehus officiel anerkendelse i hvert fald hos disse.

Trods indflettede citater fra Lanz' gamle publikationer og Häpkes *Niederländische Akten und Urkunden* bygger fremstillingen dog i overvejende grad paa de tidligere behandlinger af spørgsmaalet hos Allen, Paludan-Müller, Heise og Häpke. Disses arbejder citeres ganske vist — modsat aktstykkесамlingerne — intetsteds. I stedet for de udførlige referater af Johan Vezes vidtløftige projekter til fordel for Christian II og hans slægt efter Frederik I.s død, havde det været ulige vigtigere at faa besked om, hvorledes man i erhvervskrise i Nederlandene saa paa det nordiske spørgsmaal. Den mulighed, stoffet byder for at bygge fremstillingen op over spændingen mellem kejserens dynastiske politik og hensynet til de nederlandske erhvervs interesser, er i øvrigt ved bogens hele anlæg ganske forspildt.

De enkelte tilløb, der er til selvstændige undersøgelser, præges af forfatterens hang til at konstruere ud over, hvad kilderne kan bære. For eksempel konstruerer han i sin omtale af forhandlingerne mellem Holsten og Nederlandene i foråret 1533 en skarp kontrast mellem Melchior Rantzaus holdning under forhandlingerne med en nederlandsk udsending paa Gottorp i marts 1533 og hans forhandlingsvillighed, da han noget senere selv kom til Nederlandene. Det sker ved et fejlagtigt referat af det svar, som Melchior Rantzau afgav paa den syge konges vegne. Magister Paul-Erik Hansen skriver herom, at der blev givet et klart afslag paa den nederlandske henvendelse om fri sejlads (S. 135 f.), men det modsatte var tilfældet. Svaret lød tværtimod paa fri sejlads — »dat die co. van geenre meeninge en was, die zeylaidze te verbieten« (Häpke: *Niederländische Akt. u. Urk.* I, 93) — der tilføjedes dog nogle modificerende bemærkninger, saaledes at svaret bedst karakteriseres som værende af henholdende karakter. Magister Paul-Erik Hansen undlader endvidere at omtale, at Nederlanderne, som allerede nævnt af Paludan-Müller (Grevens Feide I, 83 f.), fik den besked med tilbage, at Frederik I senere vilde sende sin egen udsending til Nederlandene med endelig besked, hvilket tyder paa, at det allerede paa dette tidspunkt har været Melchior Rantzaus personlige ønske at naa til en overenskomst med Nederlandene. Magister Paul-Erik Hansen viser, at han mangler kendskab til diplomatisk form, naar han ikke forstaar,

¹ Udhævelsen skyldes anmelderen.

at Melchior Rantzaus iver for at se originalinstruksen skyldes dennes ønske om at overbevise sig om dens autenticitet. I stedet for fabulerer han om, at Rantzau søgte at afpresse Nederlænderne »yderligere, maaske hemmelige instrukser« (S. 136). Om forhandlingerne i Nederlandene skriver han — modsat Laursen — at det er sandsynligst, at Melchior Rantzau først er rejst til Nederlandene umiddelbart efter kongens død. Spørgsmaalet lader sig næppe med bestemthed afgøre. Til støtte for Laursens opfattelse kan dog anføres, at i hvert fald regentinden af Nederlandene senere gjorde den opfattelse gældende, at forhandlingerne var paabegyndte inden kong Frederiks død (Häpke I, 292 n.).

En oversigt over den benyttede litteratur — Paludan-Müllers Grevens Feide mangler heri — følges af en ditto over rigsarkivets fonds, der indeholder stof til belysning af forholdet mellem Karl V og Danmark. Det kunde se ud, som der herved skulde bibringes en naiv læser indtryk af, at de anførte arkivalier har været benyttede ved bogens udarbejdelse. Deraf er der imidlertid intet spor.

Ogsaa sproget bærer sine steder præg af, at her foreligger hastværksarbejde. De anvendte forkortelser for de danske konger — Chr. II og Fr. I — pynter ikke.

Astrid Friis.

Ved sit Museumsarbejde og tidligere historiske Undersøgelser er Forf. af den 1942 afsluttede *Holbæk Købstads Historie*, Albert Thomsen, blevet forberedt til denne Opgave, og han kender saa meget til Verden uden for Holbæk og er saa bevandret i Landets almindelige Historie, at han ikke ser sin By som et isoleret Fænomen, men skildrer Udviklingen der paa Tidshistoriens Baggrund. Det er blevet til en meget stor Bog, 862 Sider i stort Oktav med et udmærket Billedstof. Skønt Skildringen er ført op til 1936, er det ikke de senere Aars Historie, der fylder mest, og Bogens Omfang skyldes ej heller, at Forf. har fyldt den med personalhistoriske Data. Sidst i Bogen som et Tillæg kommer Navnelister med Funktionsaar for Lensmænd, Amtmænd, Amtsforvaltere, Borgmestre, By- og Herredsfogder, Raadmænd, Borgerrepræsentanter, Byraadsmedlemmer o. s. v., men intet om deres Fødsel og Død samt Koner, og det skal han ikke lastes for. For Genealoger kan det vel være nyttigt, at Byhistorier ogsaa rummer sligt, men en Byhistorie skal dog først og fremmest være dette Bysamfunds Historie, belyst fra saa mange Sider som muligt, og saaledes har Forf. ogsaa set paa sin Opgave.

Mens Christopher af Bayerns mange Bekræftelser af Købstads-